

Att leva och bo med vindkraft

På norr handlade diskussionen mest om buller.

På Sudret pratade man hellre om landskapsbilden.

De två regionala och öppna seminarierna om Att leva och bo med vindkraft fick helt olika karaktär.

Tisdag den 2 augusti 2011 var allmänheten inbjuden till Smöjens vindkraftspark med efterföljande information och paneldebatt i Lörje gård. Dagen därpå var det först visning av Näs vindkraftspark och därefter seminarium i Näs bygdegård. Arrangör var Centrum för vindbruk vid Högskolan på Gotland.

Kraftig utbyggnad

Båda debatterna inleddes med anföranden. Liselotte Aldén, Centrum för vindbruk vid högskolan informerade om att vindkraftssatsningarna ökat med 20-30 procent under de senaste 20 åren i världen, och ännu mer i Sverige. Därför att det är den "mest kostnadseffektiva förnybara energikällan".

– 66 procent av svenskarna vill öka utbyggnadstakten medan åtta procent vill minska den eller helt avstå, sade hon.

Lars Thomsson är regeringens samordnare av vindkraft såväl nationellt som regionalt. Han sade att Gotland ligger 15 år före övriga Sverige vad gäller vindkraftssatsningar. På ön gäller regeln att inga verk byggs närmare än 1000 meter från ett bostadshus. Försvaret är största hindret hittills för utbyggnaden, flygplatsen, en hemlig anläggning mitt på ön samt en radaranläggning på Sudret, slår de vakt kring.

Inga utbyggnader planeras vid kusterna. En miljard ska satsas på nytt produktionsnät, ny kabel färdigdragen 2017 och några år senare har Gotland installerat 500 MW (megawatt) vindkraftseffekt. 2020 finns det 400 – 500 verk på ön i tio större vindkraftsparker med en installation av 1000 MW, vilket kan betyda 250 procent av elförsörjningen på Gotland, alltså blir ön exportör av el.

– Vi blir världsledande i vindkraft, sade Lars Thomsson.

Gunnar Gustafsson är planarkitekt i Region Gotland. Han berättade om översiktsplanen, som kommunen antog för ett år sedan och där lämpliga områden för vindkraftsutbyggnaden finns utmärkta.

"Ingen ska bli störd"

Liselotte Aldén informerade om forskningen kring störningseffekter, som buller och skuggor. 40 decibel är riktvärdet för buller, meningen är "att ingen ska bli störd", sade hon.

– Och om det blir störningar ska så få som möjligt bli störda.

Skuggor uppstår när vingarna "klipper av" solstrålarna, men solen flyttar sig 15 grader i timmen, så problemen försvinner med tiden. Hon sade att det går att stänga av verken om problemen blir för stora.

Göte Niklasson, som varit med sedan starten av Näsudden, berättade om vad vindkraftssatsningarna betyder för Gotland och bygden. Han sade att utbyggnaden kommer att innebära massor av byggjobb för ön, minst 135 byggjobbare och 37 elnätsbyggare behövs årligen, samt 150 personer som står för service och underhåll. 60 miljoner kronor går till markägarrendena.

– Hela utbyggnaden innebär två miljarder till Gotland. Att jämföra med turismen och jordbruket som vardera drar in 1,5 miljarder till ön årligen. Avkastningen blir upp till 790 miljoner kronor per år vilket innebär många skattekonor till regionen. Han sade att eftersom vindkraften drar folk till landsbygden och genererar mer pengar skapar den en mer levande landsbygd.

Smöjen – industrimark

De tio vindkraftverken i det gamla kalkbrottet i Smöjen på nordöstra Gotland byggdes upp under

90-talet av Slitevind AB, nu med omkring 270 aktieägare. De högsta verken är 67 meter höga och levererar två MW. Enligt guiden Anders Gahne går ekonomin ihop. Ett nytt torn i betong håller på att sättas upp i sommar. Området är redan klassat som industrimark, utgör reservmark för Cementsa och vindkraftsarrandena löper på 20 år.

Medan vi stod och tittade på vindkraftsparken passerade en stadig ström av bilar, alla på väg mot bad, såväl havsbadet som det i kalkbrottet. Här används industriområdet för det rörliga friluftslivet.

– På 60-talet tyckte alla att området var fult, men nu känns det spännande. Folk ändrar sig vad gäller det som är vackert och fult, sade Lars Thomsson.

Lörje Gård

100-åriga Lörje gård var en gång disponentvilla för Gotlands kalkverk, som brukade brottet i Smöjen från 20-talet. 1949 skänkte kalkverket villan till estniska intressen som bedrev barnkollo på platsen. I dag äger Birgitta Gustavsson gården. Hon berättade om den spända situationen på platsen när planerna på vindkraftverk i brottet aktualiserades.

– Då hamnade sommarboende och fastboende på var sin sida i debatten, det var otrevligt. Men i dag är situationen en helt annan, säger hon. Hon går med hundarna i parken varje dag.

– Visst hörs snurrorna, men det gör så mycket annat också. Och själv har jag ännu inte sett en enda dödad fågel i parken.

Lotte Nygren, ordförande i Hellvi hembygdsförening var också positiv till verken. Hon har aldrig störts av snurrorna men välkomnar mer forskning kring hur människor fungerar. Själv har hon tre krav på vindkraften:

– Småskalighet, som blir mindre sårbar, uthållighet och så min egen uppfattning om vad som är vackert och fult, det ska vara reversibelt (omvändbart), vi ska alltså kunna ångra oss! Då blir det fruktbart att samtidigt se väderkvarnar och vindkraftverk!

Varför vingar?

Sedan släpptes debatten fri.

Första frågan gällde varför verken måste ha just vingar. Panelen svarade att vi i framtiden kommer att se många nya smartare lösningar, och att de tre bladen man använder i dag uppfattas som mer harmoniska än de två blad man hade tidigare.

Sedan följde en lång debatt om ljudpåverkan från vindkraftverk.

– En tyst kväll låter de som ett reoplan, påstod en åhörare, medan panelen sade att buller uppfattas olika av olika personer, samt att snurrorna mer ska låta som kylskåp än som flygplan. När åhörarna vidhöll att de nya stora vindkraftverken i Lärbro faktiskt låter som jetmotorer sade panelen att det då måste vara något fel på dem.

– Då ska man ta kontakt med entreprenören för att få verken justerade och rätt inställda, sade Göte Niklasson.

Varför används just 40 decibel som riktvärde?

– Det är det värde man får när det blåser åtta meter i sekunden på tio meters höjd, ett arbetsgränsvärde, som också finns i exempelvis Danmark och Tyskland, en vedertagen gräns för industribuller, sade Liselotte Aldén.

Hon upplyste också om forskning som säkerställer att det generellt endast är ett fåtal som blir störda av ljud från vindkraft och av dessa få blir några mycket störda. Antalet störda ökar också när ljudet närmar sig 40 decibel A.

1000-metersgränsen räcker

Lars Thomsson menade att även han varit orolig för bullret, för tio år sedan, men att han i dag känner sig lugn.

– Med den planeringsgräns vi har infört på Gotland, inget vindkraftverk närmare en bostad än 1000 meter, har jag inte hört något alls som klagat.

Under diskussionen framkom också att människor som är delägare i vindkraftverk inte störs av bullret på samma sätt som de som inte har ekonomiska intressen i verken. En åhörare tyckte att Gotland borde gå före och bestämma att ljudnivån endast fick vara 35 decibel.

– Det går att få acceptans för det, för Gotland är viktigt för det rörliga friluftslivet, folk rör sig och kommer att hamna under bullermattan. Med allt högre snurror räcker snart inte gränsen på 1000 meter.

Men hon fick inget gehör från panelen. Omöjligt, sade Lars Thomsson, då blir inga vindkraftverk byggda.

Oro i Hangvar

Några åhörare var oroliga för planerna på vindkraftsutbyggnad i Hangvar. Där planeras en stor park.

– Och där ska vindkraftverk tryckas in i den enda vackra skog vi har i området. Och med dem jättevägar som ska dras. Tyska företag och Vattenfall ska projektera och bygga, frågan är vilka som ska äga dem, undrade en åhörare.

– Förhoppningsvis gotlänningar, sade Lars Thomsson, som medgav att utbyggnaden kommer att påverka landskapet i området.

Gunnar Gustafsson påpekade att när översiktsplanen för regionen med utpekade områden, lämpliga för vindkraft, togs av politikerna, hade inga kritiska yttranden kommit in. En åhörare passade på att säga att översiktsplanen är just en riktplan och att det fortfarande är möjligt att överklaga planen för utbyggnaden i Hangvar.

Frågan kom upp vad som händer med de gamla verken, när de ersätts av nya. De säljs på begagnatmarknaden, fick man veta.

Kvällens inbjudne vindkraftskritiker Bror Lindahl, ordförande för Värna det gotländska kulturlandskapet hävdade att den påverkan som vindkraftsutbyggnaden medför gör Gotland till ett industrilandskap.

– Titta bara på hur Näsudden har förvandlats, så blir det också i Hangvar och på Lojsta hed. Och detta för att vi ska kunna exportera el till Europa!

Näsudden störst

Onsdag den 3 augusti var det samling vid bygdegården i Näs för busstransport ut till vindkraftsparken. Guide var Andreas Wickman.

Nässparken är landets största och kom igång redan för 30 år sedan. Orsaken: det blåste så bra här. För fem år sedan fanns 80 vindkraftverk på Näsudden. Nu pågår en generationsväxling. I framtiden blir det färre, men större, verk och de kommer att stå i raka rader i stället för lite hipp som happ som hittills. Samtidigt, sade Wickman, pågår en utveckling av mindre småverk för hushållsbruk.

I bygdegården, innan paneldebatten, fick ett par närboende komma till tals för att berätta om hur de upplever vindkraftsverken.

Positiva grannar

Gunilla Jonsson och hennes man bor extremt nära ett vindkraftverk, bara 400 meter. De köpte sitt hus 1972 utan att veta något om den kommande vindkraftsexploateringen. Efter att ha varit sommarboende har de i år de flyttat permanent till sitt hus.

– Vi har följt hela utbyggnaden och har i dag tio verk inom en kilometer från vårt hus. Och visst är det ofta bullrigt, det beror lite på vindriktningen. Och olika typer av snurror låter olika mycket.

Gunilla Jonsson tycker att skuggbildningen egentligen är värre än bullret, men familjen har bara problem på hösten, på eftermiddagarna.

– Det jag personligen tycker är sorgligt är att landskapet blivit så förstört. Det är ju ett virrvarr av verk och ett nervöst snurrande. Jag hoppas att det blir bättre efter generationsväxlingen. Framför allt hoppas jag att det blir stopp för utbyggnaden någon gång.

Trots dessa negativa reaktioner sade Gunilla Jonsson att hon och hennes man aldrig funderat på att flytta från sitt hus. Det positiva är bland annat det inflöde av pengar som kommit bygden till del.

– Så har gåsbetet blivit produktivt. Vi har nu en mer levande bygd än vi skulle haft annars, sade hon.

En annan närboende, Sara Osterman, sjöng också vindkraftens lov, där hon bor i Grötlingbo.

– Vi har ett andelsverk på vår mark och fler ska det bli. Varje morgon tittar jag ut genom fönstret för att se om vårt verk snurrar.

Hon säger att hon visst hör bullret från verken, men tycker att trafikbullret från väg 142 är värre. Samrådet innan första verket sattes upp var föredömligt så Sara Osterman är positiv till vindkraften.

– Hembygdsföreningen har tre gamla kvarnar som vi håller i stånd. Det är vindkraft det också!

Skapar hundratals jobb

Göte Niklasson pratade om vilken nytta vindkraften gör i bygden och att den skapar flera hundra jobb. Han lutade sig mot en undersökning av forskaren Peter Bloom. Bara produktionen på Näsudden täcker i dag åtta procent av öns elbehov.

– 2012 täcker den 28 procent och 2018 hela 38 procent av Gotlands elkonsumention.

Han sade också att det är viktigt att det är gotlänningar som äger verken för då hamnar många skattekronor i regionens kista.

– Det här är kanske Gotlands historiskt största affär!

En åhörare undrade då vilka garantier som finns för att det verkligen blir gotlänningar som får de här jobben. Och fick svaret att några sådana garantier inte finns med dagens upphandlingssystem.

Lars Thomsson var dock optimist och trodde att chansen blir större ju bättre gotlänningarna blir på det här med vindkraft. Och redan nu är vi bäst i landet och har 30 års erfarenhet, menade han.

Folk kommer att flytta

Bror Lindahl skakade på huvudet. Han sade att utbyggnaden av vindkraft påverkar boendemiljön på stora delar av ön.

– Ni pratar om arbetstillfällen, men tänk på att folk flyttar härifrån när vindkraften kommer.

Och hur påverkar den turismen? Det har inte gjorts någon samhällsanalys.

Göte Niklasson hävdade att vindkraften inte är möjlig att bygga ut om inte folk vill ha den.

– Men det bygger på delaktighet genom hela processen. Man måste skaffa information, diskutera planerna, ha synpunkter och tycka till i tid! Dessutom, lade han till, måste vi vidga ägandet. Då flyttar folk till vindkraften i stället.

Men Bror Lindahl trodde inte folk vill bo i snurrornas närhet.

– Det finns de som vill ha annat än pengar, de vill ha tystnad. Jag känner folk som mår illa av vindkraften, som måste ta sömnmedel för att kunna sova.

Hård exploatering

En åhörare hänvisade till landskapet på Näsudden och undrade varför exploateringen av vindkraft måste vara så hårdhänt. Är det så det kommer att se ut också i Hangvar?

Andreas Wickman hänvisade till översiktsplanens tio utbyggnadsområden och undrade vad alternativet var.

– Varför inte bygga mindre grupper av verk på fler ställen, föreslog åhöraren.

Just så hade också Lars Thomsson tänkt, tidigare, sade han, men då blir det ju ännu fler som blir påverkade av snurrorna.

– Nu blir det utbyggnad i Hangvar och på Lojsta, men titta inte på Näsudden, det är verkligen inget föredöme som det ser ut nu. Det blir bättre senare när de gamla snurrorna tagits ner.

Gunilla Jonsson undrade hur stor roll subventionerna i elcertifieringssystemet spelade för utbyggnaden samt undrade varför man övergivit planerna på att bygga vindkraft till havs.

– Subventionerna utgör en fjärdedel av intäkterna, svarade Andreas Wickman. Svaret på havsfrågan var att det är för dyrt. Anledningen till att England och Tyskland i alla fall gör det är att där saknas alternativ på land.

Fastighetspriserna

Så följde en minidiskussion om huruvida fastighetspriserna på hus i närheten av vindkraftverk påverkas negativt eller inte alls. Om det fanns flera olika meningar.

En åhörare påpekade att ingen på Näs sålt sitt hus på grund av vindkraften.

– Och ersättningen vi får här i bygden betyder mycket för oss.

Lars Thomsson sade att anledningen till att Gotland och inte Norrland får den nya kabeln är att Gotland kan leverera ström där den behövs, i södra Sverige.

– Man investerar 15-16 miljarder kronor på Gotland, det är den största satsning som gjorts och svårt att säga nej till.

Diskussionerna var livliga på båda ställena vilket medförde att mörkret hunnit falla när deltagarna begav sig hemåt.

Annika Melin